

Vanaisa rahalugu

Vanaisa Toomas tuli meile külla. Ta käib iga nädal Margust, Eliiset ja uut pereliiget Eurot vaatamas. Alati siis, kui Agnes ja Siim on kuhugi minemas.

„Kuhu te lähete?“ küsis Margus vanematelt.

„Isa viib mind balletti vaatama,“ vastas Agnes naeratades.

„Kas ta viskab su õhku?“ uuris poiss, muretsedes ema ohutuse pärast.

„Ei! Vaatame, kuidas teised lendavad,“ vastas ema muiates.

„Meie esimene kohting toimus kaua aega tagasi samuti ooperimajas, kuigi mulle seal eriti ei meeldinud,“ lisas isa ja tegi pojale silma.

„Millal? Kas ennevanasti, kui maa peal käisid ringi dinosaurused ja koopainimesed?“ päris Margus õhinal ja külvas siis isa üle hulga küsimustega ajastute kohta.

Kuid see küsimus, nagu ka järgmised, jäi vastuseta. Ema ja isa olid niigi kohtingule hiljaks jäämas. Margusel polnud selle vastu midagi, et vanaisaga aega veeta. Temalt kuulis alati uusi lugusid. Vanaisa Toomas teadis kõigele vastust.

Tuppa joostes katkestas Margus vanaisa ja Eliise vestluse, sest kartis, et unustab muidu tähtsad küsimused ära. „Vanaisa, vanaisa! Kas sa mäletad, kui ema ja isa käisid kaua aega tagasi oma esimesel kohtingul, kui maailmas oli alles kiviaeg? Kuidas nad balletile piletid ostsid, kui eurot polnud?“

Vanaisa ja Eliise rōkkasid ta küsimuse peale naerda. Vanaisa naeris lausa nii kõvasti, et teda tabas kõhahoog.

„Armas laps, mis eelajaloolisest ajastust siis mina pärit olen, kui su vanemad on kiviajast?“ vastas vanaisa naerusui. Margus kehtitas vaid õlgu ja naeris kaasa. Järsku jäid aga kõik vaikseks, sest vanaisa tegi salapärase näo pähe. „Mis rahasse puutub, siis tean üht lugu, mida rääkis mulle mu vanaisa ja talle rääkis seda tema vana-vana-vanaisa kunagi kiviajal. Kas tahate seda lugu

kuulda?" küsis vanaisa, teades juba vastust.

Nagu lastel enne vanaisa juttude kuulamist kombeks, lõikusid nad kaussi õuna, porgandit ja kurki, et neid popkorni asemel mugida. Siis sättis vanaisa end kollasesse tugitooli ja lapsed võtsid koha sisse tema ees vaibal. Nüüd kõhatas vanaisa hääle puhtaks ja alustas jutustust, nagu alati.

„Ükskord ammu, umbes neli tuhat aastat tagasi, polnud paberraha olemas. Isegi metallist münte polnud, aga raha oli juba leiutatud.“

Vanaisa võttis kuuetaskust koti, raputas seda ja ütles: „Vaadake, mis mul on. Kas oskate arvata, mis siin on?“

Eliise ja Margus jõudsid vaevu küsimuse lõpu ära oodata ja hüüdsid juba, et merikarbid.

„Just, need on merikarbid. Ja teate, mis? Paljud maailma rahvad kasutasid neid raha asemel. Räägitakse, et viie merikarbi eest sai elusa kana.“

Samal ajal kui vanaisa rääkis merikarbi-piraatidest kusagil Maldivide saarestikus, mõtiskles Eliise merikarpi uudistades, kas sellega saaks tänapäeval ka midagi osta. Läheks vanematega mere äärde ja koguks hunniku merikarpe, et osta kõike, mida vaja, ja isegi seda, mida vaja pole... Aga siis lõpetas ta unistamise ja kuulas vanaisa edasi.

„Hiljem võeti kasutusele teised maksevahendid. Need olid näiteks teravili, sool ja karusnahad, mida sai vahetada paljude kasulike asjade vastu.“

Vanaisa tõusis püsti ja ruttas kööki. Tagasi jõudes oli tal käes ema õmmeldud kott.

„Mida sa tatraga teed, vanaisa?“ imestas Eliise.

„Tahtsin lihtsalt öelda, et järgmine kord, kui te tatart või muud teravilja sööte, siis pidage meeles, et sööte vanarahva raha. Võtke kausitäis rahaputru, pange hapukoort peale ja sööge hea isuga.“

Eliise ja Margus vahetasid pilke ega suutnud uskuda, et nad söövad peaaegu igal hommikul kellegi raha. Koer Euro keerutas vanaisa jalge ümber, justkui nuruks temagi kausitäit hapukoorega tatraputru. Või siis paljast hapukoort.

Vanaisa võttis uuesti istet.

„Seejärel avastati metallid ning õpiti neid sulatama ja se pistama. Nii loodigi esimesed mündid ja neist sai maailmas põhiline maksevahend. Esimesed mündid vermiti juba 2700 aastat tagasi. Aja jooksul on neid muudetud ja paremaks tehtud, aga need on tänini kasutusel. Kuigi praegused mündid on hoopis teistsugused kui vanasti.“

Vanaisa palus lastel silmad sulgeda. Ta luges kolmeni ning ütles siis, et nad siis silmad avaksid. Vanaisal oli peos kaks kuldmünti.

„Need on kuldfloriinid, mida hakati Firenzes vermima 1250. aastal. Sellest ajast peale levisid mündid üle maailma ja paljud riigid hakkasid oma münte vermima. Need maksavad tänapäevalgi palju raha. Vaadake ette, et te neid ära ei kaota!“

„Vanaisa, aga kas need pole mitte šokolaadimedalid?“ küsis Margus imestunult, kuigi rõõmustas maiustuse üle.

„Oot-oot, äkki läks mul tõesti midagi segamini,“ ütles vanaisa ja naeris.

„Aga miks neil paberraha polnud?“ uuris Eliise, kortsutas šokolaadipaberi kokku ja viis jutu tagasi ajalooteemadele.

„Maailma esimesed rahapaberid tehti ligi tuhat aastat tagasi. Arvake ära, millises riigis need leiutati?“ andis vanaisa lastele nuputamisülesande.

Lapsed loetlesid kõiki riike, kuhu nad olid reisinud või millest kuulnud, aga kumbki ei teadnud õiget vastust.

„Olgu pealegi. Ma ei hakka teid rohkem pinnima ja ütlen ise. Paberraha leiutati peaaegu tuhat aastat tagasi Hiinas. See juhtus seal, sest hiinlased õppisid esimesena paberit valmistama ja sellest raha tegema.“

„Me kasutasime siis Hiina raha, enne kui enda raha saime?“ tahtis Eliise teada.

„Eestisse jõudis paberraha paarsada aastat tagasi ja sellest ajast peale on siin kasutatud erinevaid vääringuid, sest Eesti vallutasid teised riigid, vahepeal saavutasime iseseisvuse, siis vallutati meid jälle ära, kuni meil õnnestus iseseisvus taastada. Sellepärast ongi raha mitu korda vahetunud. Tsaariajal kasutasime rublasid ja markasid, esimese vabariigi ajal Eesti kroone, siis jälle Nõukogude rublasid ja talonge. Siis võtsime jälle krooni kasutusele ja lõpuks tuli meile

euro," lõpetas vanaisa jutustuse, kratsis kukalt ja üritas kokku lugeda, mitu vääringut tema eluajal on käibel olnud.

Aga peagi jättis ta mälestuste mõlgutamise ja ütles lastele: „Minevik on möödas ja teil on alles tulevik ees. Nii et tahan teile ühe töö anda. Tooge oma toast palju valget paberit ja värvipliiatsid.“

Kui joonistustarbed olid pörandale kuhjatud, andis vanaisa lastele ülesande joonistada tulevikuraha, mida hakatakse kasutama kõikjal maailmas ja teistel planeetidel. Elliise joonistas armastuse raha, mis on roosa ning koosneb õnnest, sõprusest ja igavikust. Margus kasutas ainult musta ja punast pliiatsit. Kui nad omadega valmis said, näitasid nad vanaisale välja lõigatud rahatähti ja panid osa ka oma hoiupõrsastesse. Ülejäänud mängurahaga mängisid nad koos kohvikut. Külmkapis oli tarretist. Mängukohvikus tellisid kõik just seda. Vahukoorega tarretis oli Marguse lemmikmagustoit ja vanaisa oma ka.

Peagi katkestas vaikuse taas vanaisa sosin: „Kas teate, mida peale paberi veel paberraha sisse pannakse, et see kergesti katki ei läheks?“

Laste tähelepanu oli hetkega temal. „Ei tea! Ütle, ütle!“ hüüdsid Elliise ja Margus läbisegi.

„Rahapaberi sisse pannakse igasuguseid veidraid asju. Aga peamise asjana on seal želatiin, millest tehakse ka tarretist, mida me praegu sööme.“

Seda öelnud, võttis vanaisa suure lusikataie tarretist. Lastel oli jälle raske uskuda, et nad söövad midagi, millest tehakse raha.

Ja ühtäkki oligi käes aeg, kus heatujulised vanemad jõudsid koju. Kohemaid tormasid nende juurde elevil lapsed, kes üritasid teineteise võidu jutustada, mida nad olid raha tekkeloo, tatra, kuldmüntide, merikarpide ja tarretise kohta teada saanud. Lapsed näitasid tulevikuraha ja vadistasid midagi Hiinast.

Ema vaatas vanaisa, kes ikka veel tarretist sõi: „Isa, sa oled neile jälle oma jutukesi pajatanud.“

„Mina kuulsin neid oma vanaisalt,“ vastas too tütrele naeratades.

„Ah, õigus, ja sinu vanaisa kuulis neid oma vana-vana-vanaisalt.“ ma muigas, meenutades samu lugusid oma lapsepõlvest.